

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

سید علی‌اکبر فامیل روحانی¹
فاطمه خواجه‌جوئی²
محسن حمیدی³

1390/12/5

دریافت:

تاریخ

تاریخ پذیرش: 1391/3/15

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف دستیابی به میزان استفاده از فناوری اطلاعات و شناسایی نقاط قوت و ضعف در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز انجام شده است.

روش پژوهش: پژوهش به روش پیمایشی توصیفی انجام گرفته است. حجم نمونه مدیران و کارکنان، از روش سرشماری، شامل همگی مدیران هفت کتابخانه و 33 نفر کارکنان آنان و جامعه گسترده اعضای از روش نمونه‌گیری نرمال، 136 نفر، به شیوه تصادفی ساده انتخاب شدند. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS 18 انجام شد.

یافته‌ها: وضعیت کتابخانه‌های مورد پژوهش، از لحاظ امکانات نرم‌افزاری، سخت‌افزاری و همچنین منابع الکترونیکی در سطح حداقل قرار دارد و بهره‌چندانی از این منابع و تجهیزات برده نمی‌شود. کتابداران عمده‌ترین مشکلات در استفاده از فناوری اطلاعات و شبکه‌ها را عدم امکانات و فقدان آموزش کافی می‌دانند.

نتیجه‌گیری: میانگین 18/28 نفر از کارکنان اولویت اصلی موانع بهره‌گیری از فناوری اطلاعات را فقدان برنامه و طرح مشخص برای آموزش حین خدمت می‌دانند. اولویت اصلی خدمات مورد نیاز مراجعان، خدمات جستجوی پیوسته در اینترنت با میانگین 111/70 است. مشکل اصلی مراجعان در جریان یافتن اطلاعات نیز کمبود منابع حاصل از فناوری اطلاعات با میانگین 92/83 می‌باشد.

¹- عضو هیأت علمی گروه کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان. sfamilrouhani@yahoo.com

²- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان (نویسنده مسئول) f_khajavi2000@yahoo.com

³- عضو هیأت علمی گروه کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد m_hamidi46@yahoo.com

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

واژه‌های کلیدی: فناوری اطلاعات، منابع الکترونیکی، کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز.

مقدمه

پیشرفت‌های سریع فناوری اطلاعات و کاربرد وسیع آن در تمامی ابعاد زندگی، جامعه امروز را با تغییراتی بی‌سابقه مواجه کرده است. آهنگ شتاب در زندگی، تجربه‌های روزمره و برنامه‌های زمانی معمول انسان‌ها، چنان دگرگون شدند که در هیچ برهه‌ای از تاریخ مانند آن پیدا نمی‌شود. این تغییرات چنان با زندگی انسان‌ها عجین گردیده‌اند که انتظار ثبات در وضع موجود بسیار دور از انتظار می‌نماید. سازمان‌ها نیز در این میان از تغییرات و دگرگونی‌های ناشی از فناوری اطلاعات به دور نبوده‌اند، این تأثیرات به گونه‌ای بوده که بنیان سازمان‌ها را دست خوش تغییر ساخته است. بر این اساس کاربرد فناوری اطلاعات در سازمان‌ها، با هدف کاهش هزینه‌ها و افزایش سرعت در کارهای روزمره و تکراری آغاز می‌شود و تا آنجا ادامه می‌یابد که سازمان‌ها را به گونه‌ای بنیادین دگرگون می‌سازد (Alidoosti, sheykhshoaei, 2006). کتابخانه‌ها نیز با گذشت زمان از انبارهای راکد مملو از مدارک به مراکز ارائه خدمات تبدیل شده‌اند که به تمامی متخصصان در بهره‌برداری از مجموعه‌های مفید و مورد نیاز کمک می‌کنند (Rahnamafard, 2006).

در حال حاضر در کتابخانه‌ها رویکردهای سنتی و عمومی در ارزیابی، انتخاب و دسترسی به مواد و منابع کتابخانه‌ای تحت تأثیر فناوری‌های جدید مانند اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی قرار گرفته است و کتابداران در تلاش هستند که با سازگاری خود با این فناوری‌های نوین، مانند گذشته در این عرصه باقی بمانند و از فناوری‌های نوین حداکثر بهره را ببرند. به طور کلی فناوری اطلاعات برای تولید و فراهم‌آوری، پردازش، ذخیره‌سازی و اشاعه مواد و اطلاعات به شکل‌های گوناگون مورد استفاده قرار می‌گیرد. این فناوری‌ها در تأمین اهداف آموزشی، پژوهشی، مدیریتی، بهداشتی-درمانی و مانند آن در سازمان‌ها نقش مهمی ایفاء می‌کنند.

کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان تقریباً تنها کتابخانه‌های کودک و نوجوان در ایران به شمار می‌آیند که وظیفه خدمات رسانی به این گروه از اعضای جامعه را به عهده دارند و در کنار کتابخانه‌های عمومی و آموزشگاهی از عوامل رشد و ارتقای سطح مطالعه و پرورش فکر و استعدادها بالقوه کودکان و نوجوانان می‌باشند.

در تحقیق حاضر سعی شده است تا میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز بررسی و پس از شناسایی کمبودها و کاستی‌ها در جهت رفع نیازها و بهبود شرایط کتابخانه‌های کانون پیشنهادهایی ارائه گردد.

هدف اصلی این پژوهش دستیابی به میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز، شناسایی نقاط قوت و ضعف موجود و ارائه پیشنهادهای لازم در جهت بهبود شرایط این کتابخانه‌ها در زمینه توسعه کاربرد فناوری‌های اطلاعاتی می‌باشد.

همچنین پژوهش‌های مرتبط با این پژوهش یافت شده که به توضیح آنها می‌پردازیم

چعبی ویسی نژاد (Chaabi Vasisi Nezhad, 2001) به بررسی نگرش کتابداران کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان تهران درباره کاربرد تکنولوژی اطلاعات در کتابخانه به روش پیمایشی پرداخته است. یافته‌ها نشان داد که نگرش کتابداران نسبت به کامپیوتری شدن فعالیت‌های کتابخانه مثبت است. میزان آشنایی کتابداران نیز با نرم‌افزارهای مختلف در سطح کمی است.

محسن‌زاده (Mohsenzadeh, 2007) وضعیت استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمان را مورد بررسی قرار داد. یافته‌های پژوهش نشان داد که بیشترین استفاده از منابع الکترونیکی، مربوط به مجلات الکترونیکی و کتاب الکترونیکی به صورت لوح فشرده است. بر اساس سایر یافته‌ها خدمات اشاعه اطلاعات در کتابخانه‌ها بیشتر به صورت خدمات تحویل مدرک می‌باشد. کتابداران عمده‌ترین مشکل استفاده از انواع فناوری‌های اطلاعاتی را مشکل عدم آموزش کافی عنوان کردند.

لاریجانی، سالارپور (Larijani, Salarpoor, 2010) به بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر زنجان پرداختند. یافته‌ها نشانگر آن است که بیشترین امکانات سخت‌افزاری در کتابخانه‌ها، شامل کامپیوتر، چاپگر، بلندگو، سی دی رایتر، تلفن و بیشترین امکانات نرم‌افزاری موجود شامل نرم‌افزار جامع کتابخانه و لوح فشرده آموزشی می‌باشد. بیشترین استفاده از منابع الکترونیکی مربوط به کتاب الکترونیکی به صورت لوح فشرده و مجلات الکترونیکی می‌باشد. در کتابخانه‌ها بیشترین میزان استفاده از فناوری اطلاعات در دو بخش فهرست نویسی و اطلاع‌رسانی می‌باشد. بیشترین کاربرد فناوری اطلاعات توسط مراجعان نیز در جستجوی اطلاعات، ذخیره و بازیابی آنها دارد که در این راستا بیشترین استفاده پاسخ‌دهندگان از کامپیوتر و شبکه‌های کامپیوتری می‌باشد. عمده‌ترین مشکل استفاده از فناوری اطلاعاتی عدم آموزش کافی و نبود تجهیزات و امکانات مناسب است.

میرحسینی، صفری (MirHossaini, Safari, 2012) وضعیت میزان بکارگیری فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر گرگان و موانع بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها را بررسی نمودند. نتایج حاکی از آن بود 100 درصد کتابخانه‌ها، رایانه و سخت‌افزارهای مرتبط با آن را در اختیار دارند و 100 درصد کتابخانه‌ها نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و نرم

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

افزارهای کاربردی را در اختیار دارند، ولی به طور کلی بیش از 95 درصد کتابداران اصلی‌ترین مانع بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های دانشگاهی را نداشتن خط مشی مدون اعلام کرده‌اند. همچنین عمده‌ترین مشکلات استفاده از انواع فناوری‌های اطلاعاتی از نظر کتابداران، عدم برخورداری از آموزش کافی، عدم شناسایی و فراهم‌آوری منابع و عدم تسلط کتابداران به زبان انگلیسی می‌باشد.

پتروسکین (Petrauskiene, 2007) در پژوهشی به بررسی استفاده از انواع پایگاه‌های اطلاعاتی تجاری در کتابخانه‌های دانشگاهی لیتوانی پرداخته است. یافته‌ها نشان داد 44 درصد از جامعه پژوهش از پایگاه‌های اطلاعاتی استفاده نمی‌کنند و عمده‌ترین دلیل آن نیز عدم شناخت پایگاه‌ها می‌باشد. نتایج کلی تحقیق نیز بیانگر آن است که استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌های دانشگاهی لیتوانی رو به افزایش است به طوری که در ابتدای سال 2007 کتابخانه‌های لیتوانی به بیش از 80 پایگاه اطلاعاتی اشتراک داشتند

حنیفة (Haneefa, 2007) در پژوهشی با عنوان کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در کتابخانه‌های تخصصی کروالی هند به بررسی زیرساخت‌های فناوری اطلاعاتی و ارتباطی در این کتابخانه‌ها پرداخت. یافته‌ها حاکی از این بود که بیشتر کتابخانه‌های مورد پژوهش، از نظر بودجه و دارا بودن زیرساخت‌های مناسب در زمینه فناوری اطلاعات و منابع انسانی متخصص از وضعیت مناسبی برخوردار نیستند.

اسوین و پاندا (Swin, Panda, 2009) در تحقیقی استفاده از منابع الکترونیکی را در کتابخانه‌های دانشکده بازرگانی منطقه اریسا هند بررسی نمودند. یافته‌ها نشان داد منابع الکترونیکی قابل‌جست و جو در اینترنت در مقایسه با پایگاه‌های اطلاعاتی گسسته بیشتر استفاده می‌شدند. همچنین دانشجویان و اساتید به صورت منظم روزانه از اینترنت استفاده و کارمندان کتابخانه گاهی اوقات به صورت هفتگی استفاده می‌نمایند

پیالا (Peyala, 2011) تأثیر استفاده از فناوری اطلاعات را در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاهی هند مورد بررسی قرار داد. نتایج نشان داد که فناوری اطلاعات تأثیر زیادی بر کارآمدی عملکرد خدمات اطلاع‌رسانی دارد و نیز باعث دستیابی آسان‌تر به منابع اطلاعاتی و بهبود کیفیت خدمات اطلاع‌رسانی می‌شود.

بدین ترتیب سؤالات پژوهش عبارتند از:

1- میزان استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی (نرم‌افزار، سخت‌افزار و منابع الکترونیکی) در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز تا چه اندازه است؟

- 2- کتابداران به چه میزان از فناوری اطلاعات در بخش‌های مختلف کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز استفاده می‌نمایند؟
- 3- وضعیت آموزش کتابداران در زمینه فناوری اطلاعات و همچنین تمایل آنان چگونه است؟
- 4- عمده‌ترین مشکلات در استفاده از فناوری اطلاعات، شبکه‌ها و منابع الکترونیکی در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز چه عواملی می‌باشند؟
- 5- موانع موجود در راه بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز کدامند؟
- 6 - خدمات مورد نیاز مراجعان در رفع نیازهای اطلاعاتی خود در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز کدامند؟
- 7- وضعیت مشکلات مراجعان در جریان یافتن اطلاعات از تجهیزات ماشینی در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز چگونه است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف و نوع، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، به روش پیمایشی - توصیفی انجام گرفته است. روش گردآوری داده‌ها به صورت میدانی بوده و از سه نوع پرسشنامه جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است تا نظر مدیران، کتابداران و مراجعان کتابخانه‌ها را در زمینه استفاده از فناوری اطلاعات و مشکلات و موانع موجود جویا شویم.

جامعه آماری پژوهش شامل هفت کتابخانه کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز می‌باشد، که متشکل از هفت مدیر، 33 نفر کتابداران و 9129 اعضای کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز می‌باشند. جهت تعیین حجم نمونه مدیران و کارکنان، به علت تعداد کم آنها از روش سرشماری، همگی آنان و جامعه گسترده اعضای از روش نمونه گیری نرمال، 136 نفر، به شیوه تصادفی ساده انتخاب شدند. پرسشنامه‌ها پس از تکمیل (7 مدیر، 19 کارمند و 136 نفر عضو)، جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ضمناً 14 نفر از کارکنان پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند.

جهت سنجش روایی پرسشنامه‌ها، از لحاظ صوری⁴ (ساختاری) و محتوایی⁵، پرسشنامه‌ها در اختیار اساتید کتابداری و اطلاع‌رسانی قرار گرفت و در نهایت، پیشنهادها و اصلاحات ارائه شده، در تنظیم پرسشنامه مورد لحاظ قرار گرفت. به منظور سنجش پایایی نیز پیش‌آزمونی بر روی ده درصد از

⁴. Face validity

⁵. Content validity

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

نمونه مورد نظر اجرا شد. و ضریب آلفای کرونباخ، مقدار 0/85 به دست آمد. که بیانگر پایایی قابل قبولی برای پرسشنامه‌ها می‌باشد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماری علوم اجتماعی (SPSS 18)⁶ و در سطح آمار توصیفی از شاخص‌های آماری مانند فراوانی، درصد، میانگین و جهت رسم جداول از نرم افزار ورد (Word) و برای رسم نمودارها از نرم افزار اکسل (Excel) استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های مربوط به سؤال 1: میزان استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی (نرم افزار، سخت‌افزار و منابع الکترونیکی) در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز تا چه اندازه است؟

جداول 1، 2 و 3 به تفکیک میزان استفاده از امکانات نرم افزاری، سخت افزاری و منابع الکترونیکی را نمایش می‌دهند:
الف- امکانات نرم افزاری:

جدول 1- توزیع فراوانی و درصد فراوانی میزان استفاده از امکانات نرم افزاری در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز

جمع	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار	فراوانی	درصد	امکانات نرم افزاری
19	0	3	4	6	2	4	CD-ROM آموزشی
100	0/0	15/79	21/05	31/58	10/53	21/05	
19	0	0	3	6	7	3	DVD آموزشی
100	0/0	0/0	15/79	31/58	36/84	15/79	
19	0	0	0	5	11	3	CD-ROM بازی
100	0/0	0/0	0/0	26/32	57/89	15/79	
19	0	0	0	5	11	3	DVD بازی
100	0/0	0/0	0/0	26/32	57/89	15/79	
19	3	8	7	1	0	0	نرم افزار کتابخانه جامع
100	15/79	42/11	36/84	5/26	0/0	0/0	
19	0	6	8	0	0	5	سایر نرم افزارهای کامپیوتری
100	0/0	31/58	42/11	0/0	0/0	26/32	
19	2	5	6	4	0	2	فیلم‌های ویدئویی آموزشی
100	10/53	26/32	31/58	21/05	0/0	10/53	
19	1	8	8	0	0	2	نوار کاست
100	5/26	42/11	42/11	0/0	0/0	10/53	

							فراوانی	
19	0	0	0	5	6	8	فراوانی	اسلاید
100	0/0	0/0	0/0	26/32	31/58	42/11	درصد فراوانی	

در واقع می‌توان گفت لوح فشرده و دی وی دی بازی (هر دو 57/89 درصد، میزان استفاده خیلی کم)، دی وی دی آموزشی (با 36/84 درصد، میزان استفاده خیلی کم) و همچنین اسلاید (با 31/58 درصد، میزان استفاده خیلی کم) با میانگین استفاده خیلی کم، لوح فشرده آموزشی (با 31/58 درصد، میزان استفاده کم) با میانگین استفاده کم، سایر نرم افزارهای کامپیوتری (با 42/11 درصد، میزان استفاده متوسط) و فیلم های ویدئویی (با 31/58 درصد، میزان استفاده متوسط) با میانگین استفاده متوسط، نرم افزار جامع کتابخانه‌ای و نوار کاست (هر دو 42/11 درصد، میزان استفاده زیاد) با میانگین استفاده زیاد می‌باشند.

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

ب- امکانات سخت افزاری:

جدول 2 - توزیع فراوانی و درصد فراوانی میزان استفاده از امکانات سخت‌افزاری در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز

ابزار	فراوانی	بی‌پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
کامپیوتر	فراوانی	2	0	0	5	6	6	19
	درصد فراوانی	10/53	0/0	0/0	26/32	31/58	31/58	100
چاپگر	فراوانی	2	0	3	5	3	6	19
	درصد فراوانی	10/53	0/0	15/79	26/32	15/79	31/58	100
مودم	فراوانی	5	1	1	3	2	7	19
	درصد فراوانی	26/32	5/26	5/26	15/79	10/53	36/84	100
ای.دی.اس.ال	فراوانی	10	1	2	1	1	4	19
	درصد فراوانی	52/63	5/26	10/53	5/26	5/26	21/05	100
بلندگو	فراوانی	7	2	0	4	4	2	19
	درصد فراوانی	36/84	10/53	0/0	21/05	21/05	10/53	100
پویشگر (Scanner)	فراوانی	8	2	1	5	1	2	19
	درصد فراوانی	42/10	10/53	5/26	26/32	5/26	10/53	100
تلویزیون	فراوانی	3	2	2	6	3	3	19
	درصد فراوانی	15/79	10/53	10/53	31/58	15/79	15/79	100
ویدئو	فراوانی	3	7	3	3	1	2	19
	درصد فراوانی	15/79	36/84	15/79	15/79	5/26	10/53	100
ضبط و صوت	فراوانی	4	5	4	3	1	2	19
	درصد فراوانی	21/05	26/32	21/05	15/79	5/26	10/53	100
فاکس	فراوانی	4	11	3	0	1	0	19
	درصد فراوانی	21/05	57/90	15/79	0/0	5/26	0/0	100
تلفن	فراوانی	5	0	1	2	7	4	19
	درصد فراوانی	26/32	0/0	5/26	10/53	36/84	21/05	100
دوربین فیلمبرداری	فراوانی	2	1	1	7	4	4	19
	درصد فراوانی	10/53	5/26	5/26	36/84	21/05	21/05	100
دوربین عکاسی	فراوانی	5	0	1	4	3	6	19
	درصد فراوانی	26/32	0/0	5/26	21/05	15/79	31/58	100
پرژکتور اسلاید	فراوانی	12	6	1	0	0	0	19
	درصد فراوانی	63/16	31/58	5/26	0/0	0/0	0/0	100

در جدول بالا مشاهده می‌شود ویدئو، ضبط و صوت، فاکس و پرژکتور اسلاید به صورت میانگین خیلی کم کاربرد دارند. همچنین پویشگر (Scanner) و تلویزیون به صورت میانگین در حد متوسط استفاده می‌شوند. میزان استفاده از بلندگو و تلفن به صورت میانگین در حد زیاد و میانگین

استفاده از کامپیوتر، چاپگر، مودم، ای.دی.اس.ال در حد خیلی زیاد می‌باشد.

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

ج- منابع الکترونیکی

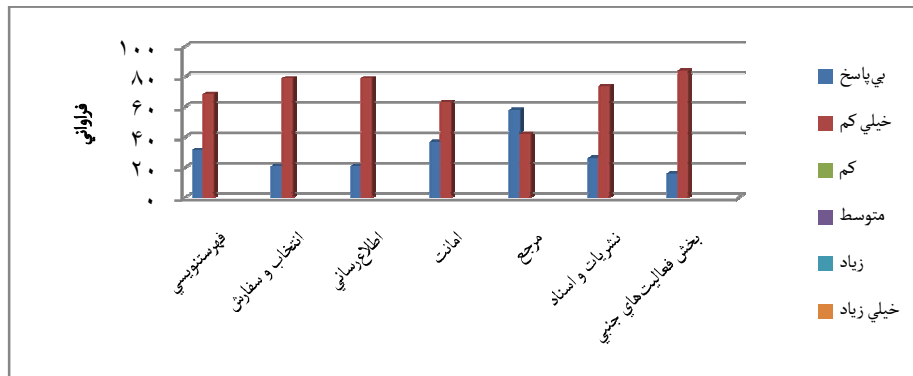
جدول 3 - توزیع فراوانی و درصد فراوانی میزان استفاده از منابع الکترونیکی در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز

جمع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	بهباش	فراوانی	نوع منابع الکترونیکی
19	2	1	3	3	9	1	فراوانی	کتاب الکترونیکی به صورت گسسته
100	10/53	5/26	15/79	15/79	47/37	5/26	درصد فراوانی	
19	0	2	5	4	7	1	فراوانی	کتاب الکترونیکی به صورت پیوسته
100	0/0	10/53	26/32	21/05	84/36	5/26	درصد فراوانی	
19	0	0	5	4	9	1	فراوانی	مجله الکترونیکی به صورت گسسته
100	0/0	0/0	26/32	21/05	37/47	5/26	درصد فراوانی	
19	0	2	1	5	10	1	فراوانی	مجله الکترونیکی به صورت پیوسته
100	0/0	10/53	5/26	26/32	63/52	5/26	درصد فراوانی	
19	0	2	2	5	9	1	فراوانی	پایگاه‌های اطلاعاتی به صورت گسسته
100	0/0	10/53	10/53	26/32	37/47	5/26	درصد فراوانی	
19	2	4	1	1	10	1	فراوانی	پایگاه‌های اطلاعاتی به صورت پیوسته
100	10/53	21/05	5/26	5/26	63/52	5/26	درصد فراوانی	
19	1	0	3	5	9	1	فراوانی	فیلم و فیلم استریب
100	5/26	0/0	15/79	26/32	37/47	5/26	درصد فراوانی	
19	2	0	2	3	11	1	فراوانی	نوار کاست
100	10/53	0/0	10/53	15/79	90/57	5/26	درصد فراوانی	
19	2	3	2	5	6	1	فراوانی	صفحات فشرده و ویدئویی
100	10/53	15/79	10/53	26/32	58/31	5/26	درصد فراوانی	

همچنان که در جدول بالا مشاهده می‌شود اکثر پاسخ دهندگان میزان استفاده از منابع الکترونیکی را خیلی کم ارزیابی نموده‌اند. این میزان برای منابع مختلف به شرح زیر می‌باشد:

کتاب الکترونیکی به صورت گسسته 47/37 درصد، کتاب الکترونیکی به صورت پیوسته 36/84 درصد، مجله الکترونیکی به صورت گسسته 47/37 درصد، مجله الکترونیکی به صورت پیوسته 52/63 درصد، پایگاه‌های اطلاعاتی به صورت گسسته 47/37 درصد، پایگاه‌های اطلاعاتی به صورت پیوسته 52/63 درصد، فیلم و فیلم استریب 47/37 درصد، نوار کاست 57/90 درصد و صفحات فشرده ویدئویی 31/58 درصد

یافته‌های مربوط به سؤال 2: کتابداران به چه میزان از فناوری اطلاعات در بخش‌های مختلف کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز استفاده می‌نمایند؟

نمودار 1- میزان استفاده از فناوری اطلاعات در بخش‌های مختلف کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز

همچنان که در نمودار 1 مشخص می‌باشد میزان کاربرد فناوری اطلاعات در بخش‌های مختلف کتابخانه‌ها به شرح زیر ارزیابی شده است:

بخش فهرست‌نویسی 68/42 درصد خیلی کم، بخش انتخاب و سفارش 78/95 درصد خیلی کم، بخش اطلاع‌رسانی 78/95 درصد خیلی کم، بخش امانت 63/16 درصد خیلی کم، بخش مرجع 42/10 درصد خیلی کم، بخش نشریات و اسناد 73/68 درصد خیلی کم و بخش فعالیت‌های جنبی 84/21 درصد خیلی کم، بقیه پاسخ‌دهندگان نیز جوابی به این سوال نداده‌اند.

یافته‌های مربوط به سؤال 3: وضعیت آموزش کتابداران در زمینه فناوری اطلاعات و همچنین تمایل آنان چگونه است؟

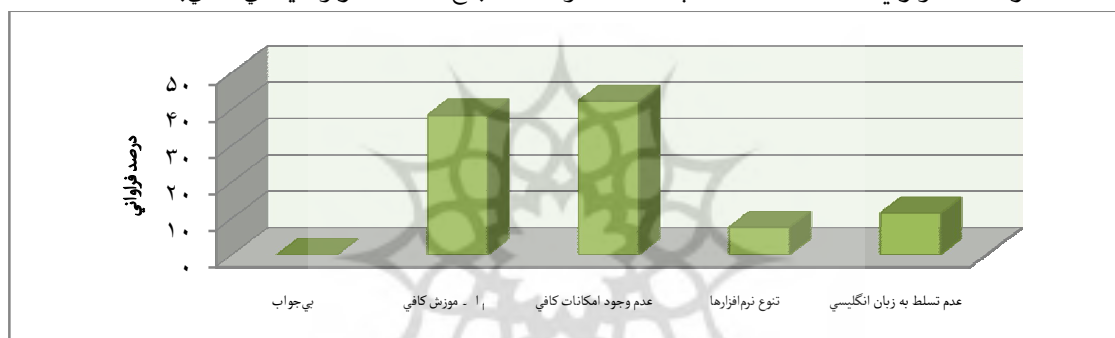
جدول 4- توزیع فراوانی دوره‌های آموزشی

پرسنل	نوع آموزش	کامپیوتری (ICDL)			دیداری - شنیداری	بانکه ای اطلاعاتی	ارتباط‌اتی
		فراوانی	کتابداری	فراوانی			
مدیران	آموزش تئوری	6	5	0	0	1	
	آموزش عملی	6	7	0	0	1	
همکاران	آموزش تئوری	11	10	2	4	3	
	آموزش عملی	15	12	4	2	2	
جمع		38	34	6	6	7	

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

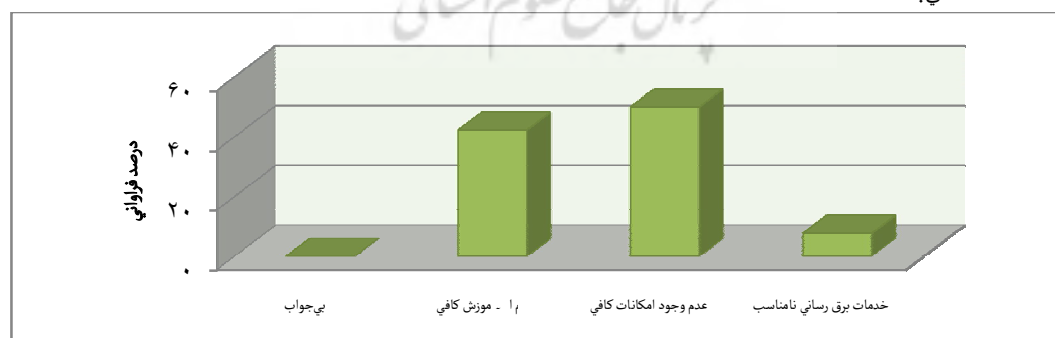
جدول بالا گویای دوره‌های آموزشی گذرانده شده توسط کارکنان کتابخانه‌ها می‌باشد. دوره‌های گذرانده شده به ترتیب در آموزش‌های تئوری رایانه‌ای 17 نفر و عملی با آموزش 21 نفر، آموزش‌های تئوری کتابداری با 15 نفر و عملی با 19 نفر، آموزش‌های تئوری ارتباطاتی 4 نفر و عملی با 3 نفر، آموزش‌های تئوری دیداری - شنیداری با 2 نفر و عملی با 4 نفر، آموزش‌های تئوری بانک‌های اطلاعاتی 4 نفر و عملی با 2 نفر بوده است.

یافته‌های مربوط به سؤال 4: عمده‌ترین مشکلات در استفاده از فناوری اطلاعات، شبکه‌ها و منابع الکترونیکی در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز چه عواملی می‌باشند؟ نمودارهای 2، 3 و 4 به ترتیب مشکلات کتابخانه‌ها در رابطه با استفاده از فناوری اطلاعات، شبکه‌ها و منابع الکترونیکی می‌باشند:

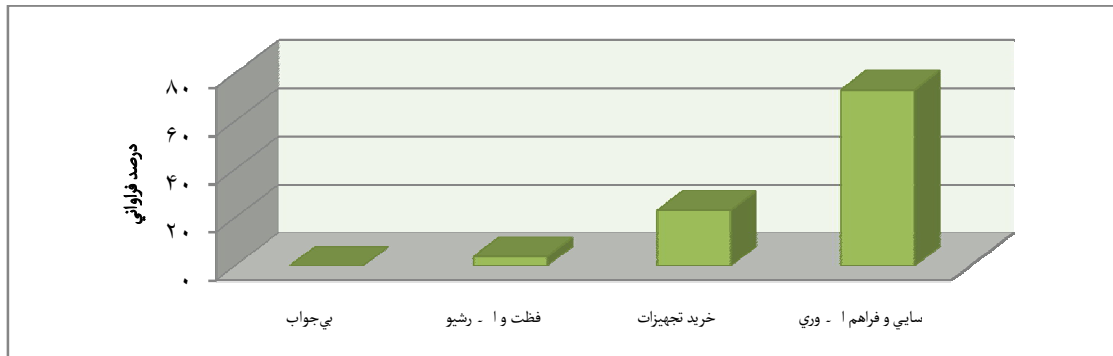
نمودار 2- وضعیت مشکلات عمده در استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز

عدم وجود امکانات کافی (31/42 درصد)، عدم آموزش کافی (48/36 درصد)، عدم تسلط به زبان انگلیسی (54/11 درصد) و تنوع نرم‌افزارها (69/7 درصد) به ترتیب عمده‌ترین مشکلات در استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها می‌باشند.

نمودار 3- وضعیت مشکلات عمده در استفاده از شبکه‌ها در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز

همچنین عمده‌ترین مشکلات در استفاده از شبکه‌ها در کتابخانه‌ها به ترتیب عبارتند از: عدم امکانات کافی (50 درصد)، عدم آموزش کافی (42/31 درصد) و خدمات برقرسانی نامناسب (7/69 درصد)

نمودار 4- وضعیت مشکلات عمده در استفاده از منابع الکترونیکی در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز

شناسایی و فراهم‌آوری (73/08 درصد)، خرید تجهیزات (23/07 درصد) و محافظت و آرشیو (3/85 درصد) به ترتیب از جمله مشکلات استفاده منابع الکترونیکی در کتابخانه‌ها هستند.

یافته‌های مربوط به سؤال 5: موانع موجود در راه بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز کدامند؟

جدول 5- وضعیت میانگین و اولویت‌بندی موانع و مشکلات بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز

اولویت	میانگین	خدمات
1	18/38	فقدان برنامه و طرح مشخص برای آموزش حین خدمت کارکنان جهت استفاده از فناوری اطلاعات
2	15/88	نبود کارکنان آموزش دیده برای استفاده از فناوری اطلاعات
3	15/50	عدم تسلط کتابداران به زبان انگلیسی مورد نیاز برای استفاده از فناوری اطلاعات
4	13/75	بالا بودن هزینه خدمات فناوری اطلاعات به ویژه هزینه دسترسی پیوسته به پایگاه‌های اطلاعاتی
5	9/25	فقدان پشتیبانی مناسب برای نگهداری سخت‌افزار و نرم‌افزار مورد نیاز
6	7/50	نگرش منفی یا عدم اشتیاق کتابداران به استفاده از فناوری اطلاعات

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

7

7/13

عدم آشنایی کتابداران با کامپیوتر

با توجه به جدول بالا می‌توان ذکر نمود موانع و مشکلات بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز به ترتیب اولویت عبارتند از: فقدان برنامه و طرح مشخص برای آموزش حین خدمت کارکنان جهت استفاده از فناوری اطلاعات (با میانگین 18/38)، نبود کارکنان آموزش دیده برای استفاده از فناوری اطلاعات (با میانگین 15/88)، عدم تسلط کتابداران به زبان انگلیسی مورد نیاز برای استفاده از فناوری اطلاعات (با میانگین 15/50)، بالا بودن هزینه خدمات فناوری اطلاعات به ویژه هزینه دسترسی پیوسته به پایگاه‌های اطلاعاتی (با میانگین 13/75)، فقدان پشتیبانی مناسب برای نگهداری سخت‌افزار و نرم‌افزار مورد نیاز (با میانگین 9/25)، نگرش منفی یا عدم اشتیاق کتابداران به استفاده از فناوری اطلاعات (با میانگین 7/50) و عدم آشنایی کتابداران با کامپیوتر (با میانگین 7/13)

یافته‌های مربوط به سؤال 6: خدمات مورد نیاز مراجعان در رفع نیازهای اطلاعاتی خود در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز کدامند؟

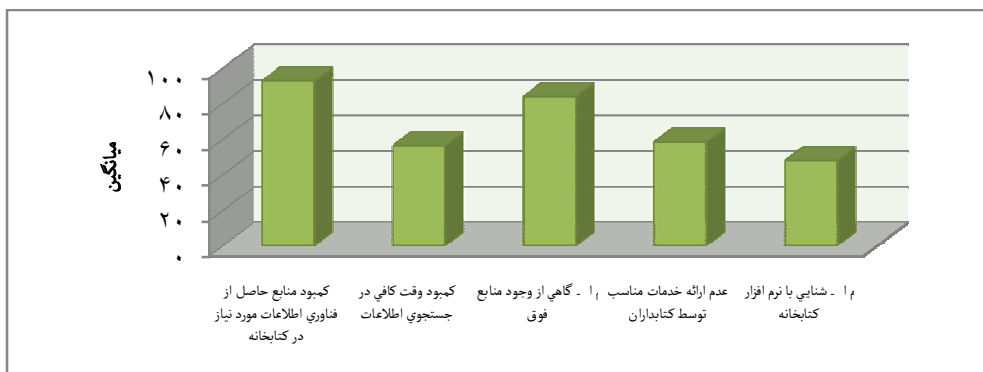
جدول 6- وضعیت میانگین و اولویت‌بندی خدمات مورد نیاز مراجعان در جهت رفع نیازهای اطلاعاتی خود

اولویت	میانگین	خدمات
1	111/70	خدمات جستجوی پیوسته در اینترنت (Online)
2	83/80	امانت فیلم، فیلم استریپ، میکروفرم‌ها
3	67/80	خدمات جستجوی ناپیوسته (Offline) از طریق CD
4	67/10	امانت دیسک‌ها، صفحات فشرده (CD)
5	65	اشتراک و بهره‌برداری از بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی
6	61/80	بهره‌برداری از منابع غیر کتابی چاپی مثل نقشه، اطلس و غیره
7	58/40	امانت صفحات فشرده ویدئویی (VCD)
8	52/60	امانت منابع الکترونیک ضبط شده بر روی CD
9	48/30	امانت اسلایدها

بر اساس جدول بالا می‌توان گفت خدمات مورد نیاز و اولویت‌های مراجعان به ترتیب عبارتند از: خدمات جستجوی پیوسته در اینترنت (با میانگین 111/70)، امانت فیلم، فیلم استریپ، میکروفرم‌ها (با میانگین 83/80)، خدمات جستجوی ناپیوسته از طریق لوح فشرده (با میانگین 67/80)، امانت دیسک‌ها، لوح فشرده (با میانگین 67/10)، اشتراک و بهره‌برداری از بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی (با میانگین 65)، بهره‌برداری از منابع غیر کتابی چاپی مثل نقشه، اطلس و غیره (با میانگین 61/80)، امانت صفحات فشرده ویدئویی (با میانگین 58/40)، امانت منابع الکترونیک ضبط شده بر روی لوح فشرده (با میانگین 52/60)، امانت اسلایدها (با میانگین 48/30).

یافته‌های مربوط به سؤال 7: وضعیت مشکلات مراجعان در جریان یافتن اطلاعات از تجهیزات ماشینی در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز چگونه است؟ در پاسخ به سؤال هفتم پژوهش، نمودار زیر گویای این مشکلات می‌باشد.

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

نمودار 5- توزیع وضعیت میانگین مشکلات مراجعان در جریان یافتن اطلاعات از تجهیزات ماشینی در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز

با توجه به نمودار بالا می‌توان گفت مشکلات مراجعان در جریان یافتن اطلاعات از تجهیزات ماشینی به ترتیب اولویت عبارتند از: کمبود منابع حاصل از فناوری اطلاعات مورد نیاز در کتابخانه (با میانگین 92/83)، عدم آگاهی از وجود منابع فوق (با میانگین 84)، عدم ارائه خدمات مناسب توسط کتابداران (با میانگین 58/50)، کمبود وقت کافی در جستجوی اطلاعات (با میانگین 56/33) و عدم آشنایی با نرم افزار کتابخانه (با میانگین 48).

بحث و نتیجه‌گیری

از لحاظ نرم افزاری میانگین میزان استفاده از لوح فشرده و دی وی دی بازی، دی وی دی آموزشی و همچنین اسلاید خیلی کم، لوح فشرده آموزشی کم، فیلم‌های ویدئویی و سایر نرم افزارهای کامپیوتری متوسط، نرم افزار جامع کتابخانه‌ای و نوار کاست با زیاد می‌باشند. از لحاظ سخت افزاری نیز میانگین میزان استفاده ویدئو، ضبط و صوت، فاکس و پرژکتور اسلاید خیلی کم، پویشگر (Scanner) و تلویزیون، در حد متوسط، بلندگو و تلفن در حد زیاد و بالاخره کامپیوتر، چاپگر، مودم، ای.دی.اس.ال در حد خیلی زیاد می‌باشد. همچنین در خصوص منابع الکترونیکی می‌توان گفت کتاب الکترونیکی به صورت گسسته و پیوسته، مجله الکترونیکی به صورت گسسته و پیوسته، پایگاه‌های اطلاعاتی به صورت گسسته و پیوسته، فیلم و فیلم استریب، نوار کاست و صفحات فشرده ویدئویی میزان استفاده خیلی کمی دارند.

وضعیت کتابخانه‌ها در سطح حداقلی قرار دارد و در اکثر کتابخانه‌ها برخی از امکانات حداقلی نیز وجود ندارد چنانچه بخش‌های مختلف کتابخانه‌ای، در کتابخانه‌ها موجود نیست و یا به صورت غیر خودکار فعالیت می‌نمایند و میزان استفاده از فناوری اطلاعات در همه کتابخانه‌ها خیلی کم می‌باشد.

کتابداران عمده‌ترین مشکلات در استفاده از فناوری اطلاعات و شبکه‌ها را عدم امکانات و همچنین عدم آموزش کافی می‌دانند. آنان همچنین عمده‌ترین مشکل در استفاده از منابع الکترونیکی را شناسایی، فراهم‌آوری و خرید تجهیزات مورد نیاز می‌دانند.

کتابداران عامل اصلی در افزایش استفاده کاربران از فناوری اطلاعات را آموزش روش‌های استفاده از این امکانات می‌دانند. آنان همچنین مانع و مشکل اصلی در بهره‌گیری از فناوری اطلاعات را فقدان برنامه و طرح مشخص برای آموزش حین خدمت کارکنان جهت استفاده از فناوری اطلاعات می‌دانند.

مراجعان در جهت رفع نیازهای اطلاعاتی خود بیشتر خواستار تدارک و راه اندازی خدمات جستجوی پیوسته در اینترنت هستند. آنان همچنین مشکلات خود در جهت یافتن اطلاعات از تجهیزات ماشینی به ترتیب در کمبود منابع حاصل از فناوری اطلاعات مورد نیاز در کتابخانه، عدم آگاهی از منابع فوق، عدم ارائه خدمات مناسب توسط کتابداران، کمبود وقت کافی در جستجوی اطلاعات و عدم آشنایی با نرم‌افزار کتابخانه می‌دانند.

همانطور که در تحقیق حاضر و مطالعات داخل کشور چعبی‌ویسی‌نژاد (Chaabi Vasisi Nezhad, 20019)، لاریجانی و سالارپور (Larijani, Salarpoor 2010)، میر حسینی و صفری (MirHossaini, Safari, 2012) نیز قابل مشاهده است عدم آموزش کاربران و کمبود وجود تجهیزات مناسب از مشکلات اصلی استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها می‌باشند. در مطالعات خارج کشور پتروسکین (Petrauskiene, 2007)، حنیفه (Haneefa., 2007)، اسوین و پاندا (Swin & Panda, 2009) و پیالا (Peyala, 2011) نیز همانند تحقیق حاضر دریافتند که بیشتر تمایل استفاده کنندگان از کتابخانه به سمت منابع الکترونیکی پیوسته می‌باشد در حالی که زیر ساخت‌ها و بودجه‌ها چندان برای تامین و ارائه آن خدمات مهیا نمی‌باشد. در کل با توجه به بررسی چعبی‌نژاد (Chaabi Vasisi Nezhad, 2001) که در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر تهران انجام دادند وضعیت فناوری اطلاعات تغییر چندانی نداشته و این کتابخانه‌ها تقریباً پیشرفت چندانی نداشته‌اند.

منابع

- Chaabi Vasisi Nezhad, S (2001). *Investigation of Librariien's view point of thran's young and children mental bring up about usage of information technology in library*. M.S. Thesis, of Islamic Azad University, The Science & Research Campus. [In Persian]
- Haneefa, M., (2007) Application of information and communication technologies in special libraries in Kerala (India). *Library Review*, 56 (7), pp. 603-620.

بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اهواز و مشکلات و موانع موجود در بهره‌گیری از آن در این کتابخانه‌ها

- Larijani, H.H; Salarpoor, H. (2010). A Survey on the level of information technology Application in Zanjan academic libraries. *journal of Epistemology(Library and information science and information technology)*, 3(10), 59-69. [In Persian]
- MirHossaini Z, Safari, B (2012). A Survey on the amount of usage of the information technology in university libraries of Gorgan and the barriers of applying them in the libraries . *journal of Epistemology(Library and information science and information technology)* , 5 (16), 97-110. [In Persian]
- Mohsenzadeh, F (2007). *Investigate the qualification usage of information technology in academic libraries of kerman*. M.S. Thesis, of Islamic Azad University, Science & Research Branch. [In Persian]
- Nakhoda, M., Horri, A. (2005). Individual factors influencing the use of information technology by Tehran University Librarians. *Journal of Psychology and Educational Sciences*, the thirty-fifth year(1), 75-105. [In Persian]
- Petrauskiene, Z (2007). *Electronic information resources Lithvanian academic libraries: purchase*. Demand and use of commercial data bases, 13th conference on professional information resources, Parague, PP.22-24.
- Peyala,V.(2011). Impact of using information technology in central university libraries in India. *The electronic library and information systems*, 45(3), PP. 308-322.
- Rahnamafard, A.A. (2006). The application of information technology in public libraries. *Ketab Mah (Koliat)*, 97 and 98. [In Persian]
- Sheykh Shoaie, F. (2006). *Factors influencing the adoption of information technology librarians State University College of Tehran: the applicability of the technology acceptance model*. Master thesis in Library and Information Science, Tehran University. Faculty of Psychology and Educational Sciences[In Persian]
- Swin, Dillip & Panda, K.C.(2009). Use of electronic resources in business school. Libraries of an Indian state, *the electronic library*, 27(1).